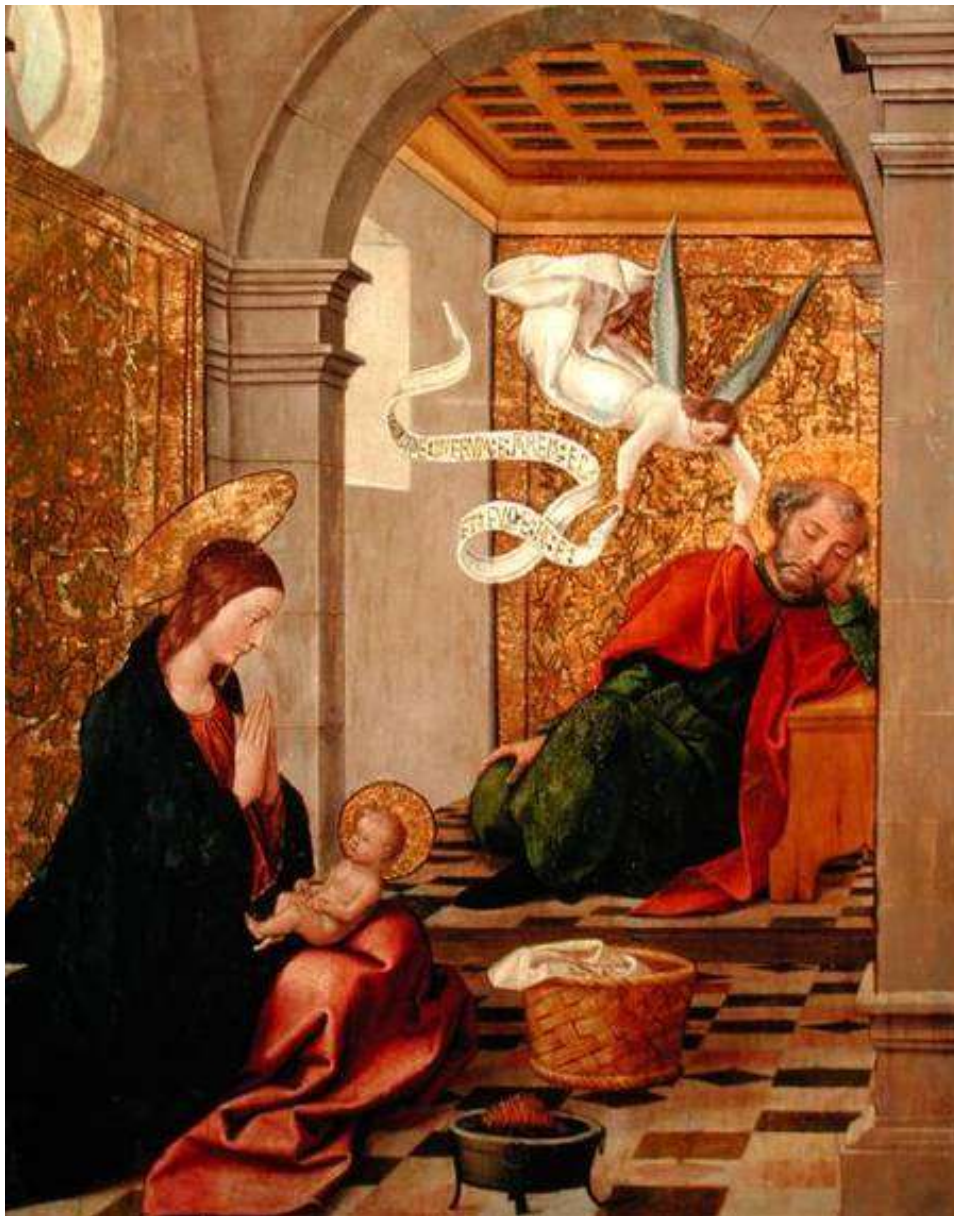

XIX. Lelkiségtörténeti Konferencia

ÁLOM A MAGYAR LELKISÉGBEN

2026. április 17–18.
PPKE BTK, Sophianum
Budapest, Mikszáth Kálmán tér 1.

I. emelet 108. terem

PROGRAM

április 17. péntek

9.30–9.45 A konferenciát megnyitja **Armando Nuzzo** csoportvezető, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport; egyetemi tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Olasz Tanszék

1. szekció

Elnök **Armando Nuzzo**

9.45–10.05 **Szelestei N. László**, *Fikció és valóság határán: Gyalogi János Metamorphosisa*

10.05–10.25 **Báthory Orsolya**, *Zwingli álma és annak argumentációs szerepe Pázmány Péter vitairataiban*

10.25–10.45 **Horváth Sándor**, *Mária álma: Apokrif szöveg, archaikus ima, egyházi ének, égi levél, amulett – a 14. századtól napjainkig*

10.45–11.10 *vita, hozzászólások, szünet*

2. szekció

Elnök: **Szelestei N. László**, alapító csoportvezető HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, professor emeritus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK

11.10–11.30 **Iancu Laura**, *Az álom jelentéskörei a népi vallásosságban*

11.30–11.50 **N. Kis Tímea**, *Vízió és vizualitás a pozsonyi klarisszák kora újkori kegyességi gyakorlataiban*

11.50–12.10 **Tornay Krisztina**, *Vigasztaló valósággá vált látomások – két magyar koldulórendi apáca története a 16–17. századból*

12.10–12.30 **Krasznai Gáspár**, *Álom a zenében*

12.30–12.45 *vita, hozzászólások,*

12.45–13.45 ebédszünet

3. szekció

Elnök: **Bogár Judit**, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Magyar Irodalomtudományi Tanszék

13.45–14.05 **Bíró Csilla**, *A contemplatio mint alvás Andreas Pannonius Énekek énekekommmentárjában*

14.05–14.25 **Masir Bence Alexander**, *Áldás és átok – Álom az esztergomi liturgiában*

14.25–14.45 **Farmati Anna**, *Az álom küszöbén. Elalvást előkészítő rituális szövegek (himnuszok, népelemek) beszédmodja és álomfelfogása*

14.45–15.05 **Kövári Réka**, *Az álom megjelenései a Kájoni Cationale halottas énekeiben*

15.05–15.30 *vita, hozzászólások, szünet*

4. szekció

Elnök: **H. Hubert Gabriella**, ny. igazgató, Evangélikus Országos Gyűjtemény

15.30–15.50 **Bogár Judit**, *Illyés András csudálatos látásai*

15.50–16.10 **Szádoczki Vera**, *Az álom szerepe a 17. század végi népelekekben*

16.10–16.30 **Réger Ádám**, *„ahol alúszol haborodott tenger” – Az alvás jelentésrétegei Nyéki Vörös Mátyásnál*

16.30–16.45 *vita, hozzászólások*

április 18. szombat

5. szekció

Elnök: **Maczák Ibolya**, főiskolai docens, tudományos főmunkatárs, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

10.00–10.20 **Draskóczy Eszter**, *Látomások Temesvári Pelbárt exemplumaiban*

10.20–10.40 **Gerencsér Anna**, *Frater Jeronimus példája és latin előzményei*

10.40–11.00 **Vámos Violetta**, *Álom mint transzformáció: az Árgirus-história álom-motívumának értelmezése a Csongor és Tündében*

11.00–11.25 *vita, hozzászólások, szünet*

6. szekció

Elnök: **Bajáki Rita**, tudományos főmunkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport; Nemzeti Közszolgálati Egyetem NITK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

11.25–11.45 **Majorossy Imre**, „*Ea maxime somniamus*”: *Xavéri Szent Ferenc, az álmában is hűséges*

11.45–12.05 **Szárász Orsolya**, *Az álmok szerepe a jezsuita népmissziókban*

12.05–12.25 **Fajt Anita**, *Egy testbe írt történet: Daniel Klesch megőszülése*

12.25–12.50 *vita, hozzászólások, szünet*

7. szekció

Elnök: **Báthory Orsolya**, tudományos főmunkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

12.50–13.10 **Kónya Franciska**, *Az élet mulandósága Hari Péter elmélkedő művében*

13.10–13.30 **Polgár Hanna**, *Az álomlátás mint a kora újkori nemesi imázsépítés egyik eszköze*

13.30–13.50 **Hernády Judit**, *A filozófia vigasztalása Koháry István álomverseiben*

13.50–14.00 *vita, hozzászólások*

14.00 *Zárszó*

REZÜMÉK

Báthory Orsolya

tudományos főmunkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

Zwingli álma és annak argumentációs szerepe Pázmány Péter vitáiraiban

Pázmány korai polemikus írásaiban fontos retorikai szerepet kapnak azok a jellemzően a kurrens jezsuita és olykor kálvinistaellenes lutheránus hitvita-irodalomból átvett érvek, amelyek a reformációs tanok ördögi eredetét bizonyítják. Ezek közé tartozik Luther vitája az ördöggel, valamint Zwingli álma az úrvacsoráról, amelyeket Pázmány a rá jellemző szövegalkotói eljárással többször, több írásában is újra és újra megírt. Ezen argumentumok eredete, kontroverzteológiai hagyományozódása előadásom témája.

Bíró Csilla

tudományos munkatárs, Magyarságkutató Intézet, Történeti Kutatóközpont; Nemzeti

Közzolgálati Egyetem NITK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A *contemplatio* mint alvás Andreas Pannonius *Énekek éneke*-kommentárjában

Andreas Pannonius, a 15. századi karthauzi szerzetes terjedelmes *Énekek éneke*-kommentárjának egyik központi témája a *vita activa* és a *vita contemplativa*, amelyeket az ószövetségi könyvhöz fűzött több magyarázatában is tárgyal. Különösen hangsúlyos az *Énekek énekében* három alkalommal is kisebb változtatásokkal ismétlődő részlet („Jeruzsálem leányai, kérlek benneteket, ne zavarjátok, ne ébresszék föl szerelmemet, amíg maga nem akarja” Én 2,7; 3,5; 8,4), amelynek értelmezése során Andreas Pannonius a szemlélődésre az alvás metaforáját használja.

A részletek elemzése során vizsgálom a szövegben használt latin kifejezéseket és azok másodlagos jelentéseit az alvás, ébrenlét, felébresztés, éjszaka és nappal témakörében, valamint olyan, a korban közismert forrásokat is bevonok a vizsgálatokba, amelyeket bizonyíthatóan Andreas Pannonius is használt, és az alvás motívumának értelmezése szempontjából jelentősnek bizonyulnak. Ilyen például Arisztotelész *Az alvás és az ébrenlét* című értekezése, valamint Johannes Gerson *De mystica theologia practica* című traktátusa.

Bogár Judit

egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Magyar Irodalomtudományi

Tanszék

Illyés András csudálatos látásai

Illyés András (1637?–1712) erdélyi püspök, író, költő, a barokk egyházi irodalom jeles képviselője gyakran árul el magáról információkat könyvei előszóiban, verseiben. Ezek részint írói munkásságával, művei keletkezésével kapcsolatosak, részint saját sorsával: főként

sérelmeit, az őt ért támadásokat, erdélyi püspökségének kudarcát, betegségét emlegeti. A konkrét adatok mellett toposzokat és misztikus elemeket is használ: egyik művét az előszó szerint fogadalomból írta gyógyulásáért, mások megírását vagy latinra fordítását álmok, látomások ösztönözték, de saját maga, az ország és a katolikus egyház sorsával kapcsolatos víziókról is beszámol. Előadásomban ezeket a „csudálatos látásokat” igyekszem számba venni és értelmezni.

Draskóczy Eszter

tudományos munkatárs, ELTE HTK, Irodalomtudományi Intézet, Reneszánsz Osztály

Látomások Temesvári Pelbárt exemplumaiban

Ahogy a korábbi kutatások (többek között: Katona Lajos, Bárczi Ildikó és a *Sermones compilati* kutatócsoport munkái, valamint F. C. Tubach *Index exemplorum*-a) kimutatták, Temesvári Pelbárt prédikáció-gyűjteményeiben több mint 400 példa maradt fenn, amelyek túlnyomó többsége megtalálható korábbi exemplumtárakban és prédikáció-gyűjteményekben (ám gyakran nem bizonyítható, hogy ezek Pelbárt közvetett vagy közvetlen forrásai voltak): ilyen például Jacques de Vitry *Sermones vulgares-e* (13. század), Vincent de Beauvais *Speculum maius*-a (13. század), Caesarius Heisterbacensis *Dialogus miracolorum*a (13. század), a *Gesta Romanorum* (13–14. század), vagy Jean Gobi *Scala Coeli*-je.

A tervezett előadás témája Temesvári Pelbárt látomásokat elbeszélő exemplumainak vizsgálata, a következő szempontok figyelembevételével: Milyen típusú látomásokat választ Pelbárt példaként? Milyen eltéréseket látunk az egyik fontos forrásában, Heisterbachi Caesarius *Dialogus miracolorum* című példagyűjteményben (amely 746 csodás történetet tartalmaz) található látomásos példákhoz képest?

Az előadó a kutatás egy korai fázisának megfigyeléseit szeretné a tudományos közösség elé tárni, reménykedve a téma szakértőinek értékes hozzászólásaiban.

Fajt Anita

tudományos munkatárs, Szegedi Tudomány Egyetem, BTK, Magyar Irodalmi Tanszék

Egy testbe írt történet: Daniel Klesch megőszülése

Az előadás középpontjában egy olyan történet áll, amely több történelmi személyhez kapcsolódva is fennmaradt. A hányatott sorsú evangélikus lelkész, Daniel Klesch (1624–1697) egy helyütt arról számol be, hogy egyetlen éjszaka alatt, álmában a haja teljesen megőszült – állítása szerint ráadásul ez az esemény életében többször is megisméltódott. Nem a beszámoló történeti hitelességét szeretném vizsgálni, hanem arra keresem a választ, hogy a motívumnak milyen kultúrtörténeti, irodalmi és biblikus előképei lehetnek, illetve hogy Klesch önelbeszélésében ez a történet milyen narratív funkciót tölthetett be.

Farmati Anna

egyetemi adjunktus, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, BTK Magyar Irodalomtudományi
Intézet

Az álom küszöbén. Elalvást előkészítő rituális szövegek (himnuszok, népénekek) beszédmódja és álomfelfogása

Az előadás azt vizsgálja, hogyan jelenik meg az álom és az alvás értelmezése azokban a középkori és kora újkori rituális szövegekben, konkrétan a himnuszokban és a népénekekben, amelyek kifejezetten az elalvást készítik elő. A liturgikus himnuszok, esti imák, valamint a későbbi, különösen jezsuita ihletésű elmélkedési szövegek nem az álom tartalmát magyarázzák, hanem az elalvás előtti lelki állapotot szabályozzák. Az elemzés emellett érvel, hogy ezek a szövegek az álmot nem autonóm tapasztalatként, hanem a lelki rendezettség következményeként értelmezik. Az álom olyan határhelyzet, amelyet rituális és nyelvi eszközökkel lehet biztonságossá tenni. Az előadás bemutatja, miként teremt ez a gyakorlat folytonosságot a középkori himnuszmagyarázat és a kora újkori lelkiség gyakorlata között.

Gerencsér Anna

egyetemi hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK

Fráter Jeronimus példája és latin előzményei

Előadásom témája egy szerzetesekről szóló példa, melynek szövege az *Érsekújvári-* és a *Kazinczy-kódex*ben is fennmaradt. A jámbor Jeromos testvér és Borbála nővér barátságát teszi próbára az ördög egy éjszakai látogatásával, majd az ébrenlét és álom határán mozgó, kacifántos helyzetet a Szűzanya közbenjárása oldja meg. Habár a történet rövid változata szerepel Temesvári *Stellarium*ában is, a novellaszerű, helyeken mulatságos írás közvetlen forrása a *Speculum Exemplorum* című 1485-ös példagyűjtemény. Néhány bekezdés kivételével egy és ugyanaz a magyar és latin szöveg, én ezen fordításbeli eltérések okát igyekszem megtalálni, emellett az álom- és látomásjelenetek narratív szerepét vizsgálom majd.

Hernády Judit

tudományos segédmunkatárs, ELTE HTK, Irodalomtudományi Intézet,

A filozófia vigasztalása Koháry István álomverseiben

Ismeretes, hogy Koháry István költészetében a képzelet és a látomásosság milyen fontos szerepet töltött be. Az életmű három hosszabb költeménye sorolható az álomköltészet körébe: az *Ébren alvva látott álom*, a *Rút heveréssel leírt versek* első változata és az *Üdömulatás közben szerzett versek*. Az álomversek szoros kapcsolatban állnak a költő elmeverseinek tágabb csoportjával. Koháry álomlátásai egyfelől a Balassi-féle, a megélt élményként tételezett álomszituációval, másfelől a Zrínyinél megjelenő, isteni közbeavatkozást jelző látomással rokoníthatók. A kortárs Bethlen Miklós által alkalmazott álomfelosztás – természetes, ördögi és isteni – közül Koháry angyali alakot szerepeltető versei a *divinum somnium* viszonylag ritka típusához tartoznak.

Előadásomban az álomverseket – a *consolatio* irodalmi hagyományát figyelembe véve – a szövegekben felfedezhető filozófiai és vallásetikai gondolatok szempontjából vizsgálom

Horváth Sándor

kurátor, Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye, Peresznye

Mária álma: Apokrif szöveg, archaikus ima, egyházi ének, égi levél, amulett – a 14. századtól napjainkig

Ritka az olyan szövegtörzsek, amelyek – sokféle változatban – írott, nyomtatott és szóbeli változatokban követhető nyomon – hasznos, használt imádságként – a 14. századtól napjainkig. Tanulmányok, sőt monográfiák születtek a témával kapcsolatban. Ezúttal újabb szempontból közelíték a „Mária álma”, avagy „A legszentebb Istenszülő álma” tematikához.

E témakörrel kapcsolatban az egyik legizgalmasabb kérdés az, hogy mi élteti a témát immár szinte másfél évezreden keresztül? – Ha legalább részleges választ tudunk adni erre a kérdésre, akkor már a válaszhoz egy lépéssel közelebb juthatunk.

Iancu Laura

tudományos főmunkatárs, ELTE HTK, Néprajztudományi Intézet

Az álom jelentésköre a népi vallásosságban

Az álom a vallási élmények egyik ősi közege és forrása, s mint ilyen az eksztázis és a látomás mellett, a vallásetológia egyik klasszikus fogalma és témája. A természetfeletti lényvel vagy „túlvilági hellyel” kapcsolatos álom narratív formában, azaz elbeszélés keretében nyer kifejezést, megfogalmazást. A szövegközpontú folklorisztikában az álomnarratívumok önálló műfajt alkotnak, a vizsgálatok tárgyát pedig az elbeszélések szerkezete, motívumai és általános jellemzői képezik. A vallási néprajzban a „vallásos” álom a szakrális kommunikáció területére tartozik, és sok esetben kapcsolódik vagy közel áll a látomás jelenségköréhez, amit jól kifejeznek például a „lelki látás” és a „lelki álom” népi megfogalmazások. A népi hitéletben az alvás, a mély/rossz álom a halál jelképe is. Az alvó test mellett virrasztó lélek ún. defenzív imával védekezik és öröködik: „álom ingem el ne nyomjon, csalárd ördög meg ne csajjon”. Az egyéni hitéletben a „vallásos” álmok a személyes istenkapcsolat egyedülálló – tudományos eszközökkel kevésbé megragadható – közege és tapasztalatát képezik.

N. Kis Tímea

tudományos főmunkatárs, Tokaj–Hegyalja Egyetem

Vízió és vizualitás a pozsonyi klarisszák kora újkori kegyességi gyakorlataiban

A pozsonyi klarissza apácák tárgyi hagyatékának kutatása az elmúlt években erősödött fel, melynek jóvoltából több, az abolíció előtt az ő tulajdonukat képező festményt sikerült azonosítani. Szintén új eredmény azoknak a falfestményeknek a számba vétele, amelyek a

pozsonyi klarissza kolostor sekrestyéjében voltak láthatók és amelyekről annak lebontása előtt, 1902-ben Gróh István akvarellmásolatokat készített.

E festmények ikonográfiája arra utal, hogy az egyes, a rendi identitástudat és szabályrendszer szempontjából releváns jelenések tanító célú ábrázolása – különös tekintettel a megfeszített Krisztusra, illetve a rendi reformok kidolgozásában élen járó más szerzetesrendi szentek vízióit bemutató képmásokra – fontos szerepet játszott a helyi klarisszák életében a szigorított regula átvételétől, tehát a 17. század elejétől kezdve. Az előadás célja annak számbavétele, hogyan szolgálhattak e képek útmutatóként a lelki tökéletesedés érdekében elvárt közösségi és egyéni devóciós gyakorlatokról, kifejezetten pedig a szemlélődő imádság fontosságáról.

Kónya Franciska

főkönyvtáros, MTA Könyvtár és Információs Központ
Az élet mulandósága Hari Péter elmélkedő művében

„Csak olyan az elmúlt idő, mint az álom.” – írja Hari Péter (1762–1828) *Edgy, a Teremtőhez fel-emelkedett elmének szabad gondolkodásai* című művében. Az évek álomként elszállnak, az marad csak meg belőlük, amit jócselekedetekkel töltöttünk meg. A református tanár, iskolaigazgató célja e munkájában az ifjak erkölcsi nevelése. A vizsgált könyv különlegesnek mondható a műfaji besorolását tekintve: fiktív levelek váltakoznak az elmélkedésekkel. Az álom-élet metafora végighalad a könyvön. E jelképrendszerből kiindulva vizsgáljuk a művet.

Kővári Réka

tudományos főmunkatárs, ELTE HTK, Zenetudományi Intézet
Az álom megjelenései a Kájoni *Cantionale* halottas énekeiben

Kájoni János énekeskönyvében az álom szóval különféle tartalmú énekszövegekben találkozunk. A ferences lelkület és a népi jámborság legtermészetesebb megnyilvánulási helye a karácsonykor megszületett Megváltó, a kisdéd Jézus álmának meg nem zavarásának óhajtása. A halál mint örök álom megjelenik a napot lezáró esti énekben is. De egyfajta álomnak mondja egy karácsonyi (modern énekeskönyvünkben advent végére, éjféli mise előttre való) népének a várakozást, illetőleg az abban elfáradt ember létét is. A Kájoni *Cantionale* énekeit az álom szempontjából tekintjük át, elidőzve a halottasoknál, ahol az álom lehet akár földi létünk is, hogy abból ébredve – elérve végső célunkat – az örök boldogságra juthassunk.

Krasznai Gáspár

karnagy, Budapesti Madách Imre Gimnázium, Nagyvárad Partiumi Keresztény Egyetem,
Debreceni Csokonai Színház

Álom a zenében

Az álom motívuma sok zeneszerző kompozíciójában megjelenik, különösen a romantika időszakában, ami nem ritkán párosul szakralitással, a mese világával, vagy esetenként a kettővel együtt. Mendelssohn: Szentivánéji álom kísérezeneje, Csajkovszkij: Diótörő balettje, Verdi: A lombardok és Szent Johanna (Giovanna d'Arco) operája, vagy Humperdinck: Jancsi és Juliska operája az álom zenei megjelenítésének legcsodálatosabb alkotásai közé sorolhatók.

Majorossy Imre

tudományos munkatárs, Magyarországi Kutató Intézet Történelmi Kutatóközpont
„Ea maxime somniamus”: Xavéri Szent Ferenc, az álmában is hűségese

Antonio Vieira portugál, sőt, brazil portugál jezsuita Xavéri Szent Ferenc tiszteletére egy tizenöt beszédből álló sorozatot szerkesztett, melyek első három darabja mint *somnium* soroltatik be. Az egyes beszédek a szent különféle pozitív tulajdonságait egy-egy újszövetségi idézettel párosítják, az első három pedig kifejezetten a készenlét, az éberség, itt pontosabban: a virrasztás fontosságát hangsúlyozó evangéliumi részletből (Lk 12,35–48) indul ki. Vieira komolyan rákészül a feladatra: művét *Benevolo lectori interpres*; majd pedig *Prolegomenon*, *Praefatio totius Operis* és *Praefatio trium somniorum* vezeti be.

Tervezett előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy a különféle bevezetők révén hogyan készíti elő a szerző művének befogadóját Xavéri Szent Ferenc álmleírásaira (Küzdelem az etiops óriással; Szembeszállás a nehézségekkel; Vértanúság lelke tisztaságáért) és azok értelmezéseire.

A szerző magyarországi jelentőségére, illetve hatására látszik utalni, hogy a pécsi Klimó-könyvtárban tizenegy tétel is található tőle, továbbá az 1733-ban pécsi püspökké emeltetett Thurn Antal Kázmér belgrádi püspöki beiktatásán 1732 áprilisában szónokló P. Iucundus idézett tőle.

Masir Bence Alexander

tudományos munkatárs, MTA–ELTE Lendület Liturgiátörténelmi Kutatócsoport

Áldás és átok – Álom az esztergomi liturgiában

A lelkeségi irodalom egyik fő forrása a liturgia, mely kontextusba helyezi a spirituális tapasztalatokat, válogatja és értelmezi a Szentírást, és tematizálja a nap ritmusát, az évkört és az emberi életet. Az álmat és alvást himnuszaiban, antifónáiban és olvasmányaiban kettősséggel jellemzi – egyrészt a bűn, a sötétség, a lelki megvilágosodás előtti ember tulajdonsága és jelképe. Adventben ideje, hogy felkeljünk álmunkból, mert elközelgett üdvösségünk; az éjjel vagy kora hajnalban mondott matutinum első percében felhangzik a „*Nocte surgentes, vigilemus omnes*” himnusz; még a lefekvés előtti utolsó szolozsmahóra, a kompletorium is arra

szólít fel több szövegében, hogy a keresztény lélek kötelessége a virrasztás, mert az ellenség mint ordító oroszlán körbejár, keresvén, hogy kit nyeljen el. Aludni annyi, mint kiszolgáltatott lenni, vagy bűneinkben maradni. Az álom azonban hely az Istennel való találkozásra is: ugyancsak adventi liturgikus szöveg, hogy az Emberfia eljövételét először egy „éjjeli látomás” hirdette; Szent Bernát szerint Ádám álma a kontempláció mélységéből, és nem testi fáradságból származott; a próféták és Isten emberei Ábrahámától Szent Józsefig álmukban kaptak isteni parancsot. Előadásom a liturgikus mélymemória és epizodikus memória konfliktusát – áldás-e az álom vagy átok – térképezi fel vallástudományi módszerekkel, az esztergomi úzus egyházi szövegeinek felhasználásával.

Polgár Hanna

egyetemi hallgató, Pécsi Tudományegyetem BTK

Az álomlátás mint a kora újkori nemesi imázsépítés egyik eszköze

Koháry István *Keseredett rabnak búban úszva s annak terhét húzva, ébren alva látott álma* című költeményének második része két különböző befejezésben ismert: első kidolgozása 415 versszakot tesz ki, ugyanakkor a szerzői gondozásban kiadott változat mindössze 19 strófából áll. Mindkét szövegvariáns ugyanazzal a kiinduló versszituációval dolgozik: a beszélő rabságában unatkozva és búslakodva elalszik, és álmában megjelenik előtte egy rejtélyes alak. A történet mindazonáltal a 6. strófától eltérő irányt vesz. A rövidebb, nyomtatott változatban a figura szerepe tanáccsal és lelki támogatással ellátni a beszélőt, aki ennek hatására maga mögött tudja hagyni bánatát, reménység támad benne, s végül szabadságra ébred. Ellenben a korábbi, hosszabb változatban a versbeszélőt a rejtélyes alak sétára invitálja, s így a látottak nyomán tud reflektálni a létezésre. Koháry viszont ezt a variánst sem veti el, hanem a kiadvány egy másik, *A meggyökerezett rabságos bánatnak keserves búsulással elterjedt ágain kinőtt fűzfa versek* című egységébe helyezi át. Ennek kontextusában a séta nem álomlátás, hanem a képzelet kiterjesztésének eredményeként jelenik meg. Meglátásom szerint a három szövegvariáns közötti különbségek és a szerzői, szerkesztői döntések hátterében – Koháry eddig feltárt kompozíciós eljárásai mellett – az egykorú álomelméletek és az álomlátás irodalmi hagyománya mentén a tudatos önarcképteremtés gyakorlata sejlik fel.

Réger Ádám

középiskolai tanár, Premontrei Iskolaközpont, Gödöllő

„ahol alúszol haborodott tenger” – Az alvás jelentésrétegei Nyéki Vörös Mátyásnál

Nyéki Vörös Mátyás egyik legnépszerűbb, legtöbb kiadást megért műve a *Dialogus*. A vízióirodalom körébe tartozó szöveg keretét egy nyugovóra térő szent „éyeli [...] chuda látása” adja: a túlvilágon a Test és a Lélek azon vitatkozik, hogy melyikük felel az elkárhozásukért. A költeménynek azonban nem csupán keretét adja az „alvás”, allegorikus jelentéssel más ponton is megjelenik a szövegben.

Előadásomban azt vizsgálom, hogy milyen viszonyban van Nyéki Vörös alkotásának alvásfelfogása a forrásművével, valamint arra is kitérek, hogy Nyéki Vörös munkásságának más pontjain is találkozhatunk-e olyan szövegekkel, amelyek az alvást és ébredést többrétegű, erkölcsi értelmű jelentéssel ruházzák fel.

Szádoczki Vera

tudományos munkatárs, HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

Az álom szerepe a 17. század végi népénekekben

A 17. század utolsó két évtizedének katolikus énekeskönyveiben, illetve a korszak imakönyveiben megjelenő énekekben többször találkozhatunk az álom, alvás, ébredés motívumával. Az előadás a következő kérdéseket járja körül: milyen funkciót tölt be ez a motívum a megjelölt korszakban; hányféle módon éltek vele; milyen témák, erkölcsi mondanivaló kifejezésére használták az alváshoz kapcsolódó képeket; mely dolgok, tartalmak szimbolikus kifejezésére volt alkalmas. Megkísérlem a válaszadást arra is, hogy hasonló vagy eltérő funkciót tölt-e be az alvás, álom az énekes- és imakönyvekben található énekekben.

Szárász Orsolya

egyetemi docens, Debreceni Egyetem, BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Az álmok szerepe a jezsuita népmisziókban

A 17–18. századi jezsuita penitenciális misziókról készített jelentésekben a megtérést nem ritkán álomlátás előzi meg, illetve gyorsítja fel. Előadásomban egyrészt ezek tartalmi vizsgálatára vállalkozom, másrészt arra keresem a választ, hogy a korabeli jezsuita nézetek szerint az álmoknak milyen szerepe lehet a lelki életben.

Szelestei N. László

professor emeritus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK

Fikció és valóság határán: Gyalogi János *Metamorphosis*

Előadásomban a barokk kor költői próbálkozását, annak megvalósulási példáját vizsgálom, amikor a költő a mezsgyehatárról szemléli az odaáti dolgokat. Ihletett állapotban. Megkülönböztethető-e az őszinte érzés és a propaganda? Eleget tehet-e a költő a „prodesse simul ac delectare” követelménynek, ha a célja agitatív? Mennyiben szentesíthet a költészet felekezeti vagy felekezeti társadalmi reformokat?

Tornay Krisztina

oktató, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola

Vigasztaló valósággá vált látomások – két magyar koldulórendi apáca története a 16–17. századból

A reformátussá lett Kolozsvárott 1581-ben már csak egyetlen ferences (tertiaria) apáca élt az egykor népes, Farkas utcai kolostorban. Ő is igen idős és már vak volt, s mint közösségének utolsó tagja a katolikusokat szorongató városi tanács zaklatásainak kiszolgáltatva készült búcsúzni életétől. Azonban a Báthory Kristóf erdélyi fejedelem parancsára egy jezsuita gimnáziumnak a belvárosban helyet kereső Kovacsóczy Farkas kancellár és Szántó István jezsuita mégis tőle hallottak arról a látomásról, amely mindhármukat megerősítette és megvigasztalta: megvilágosító erejében indult el Kolozsvár belvárosában a katolikus oktatás.

Száz év múlva, 1683-ban Thököly protestáns katonái gyilkolták meg az idős Kákonyi Theogeneia nagyszombati klarisszát. Halála a források szerint megrendítő csoda volt, egy látomás valósággá válása. Az agressziónak kiszolgáltatott, a kassai vértanúk testét hűséggel őrző klarisszák egyikének tűzben elporladó szíve szimbolikus kép is. Így válhatott a katolikus megújulás kevéssé ismert, a női spiritualitás kibontakozásával kapcsolatos *Caritas Dei*, misztikus jegyesség átélésének adatolt magyar példájává.

Vámos Violetta

középiskolai tanár, Váci Piarista Gimnázium

Az álom mint transzformáció: az Árgirus-história álom-motívumának értelmezése a *Csongor és Tündében*

Gyergyai Albert Árgirus-történetében az álom mint mesei toposz szerepel: az almafát őrző idősebb fiúk álma miatt hiúsul meg az aranyalmák védelme, a tündérszép leány haját álmában metszi le az öregasszony, és Árgirus találkozása az álom miatt hiúsul meg szerelmével. Vörösmarty *Csongor és Tündéje* átemeli a cselekményének ugyanezen pontjain megjelenő álom-motívumot, egyúttal kibővíti jelenlétét: az Éj úrnőjének – Ilma szavait idézve – „furcsa álmai vannak”, Csongor pedig Tündével való végső találkozása előtt szintén álomba merül. Az álom mint a halál, a beavatás és a transzformáció mesei toposza egyrészt bonyodalomként fűzi tovább a két szöveg cselekményét a megoldás felé haladva, másrészt pontosan jelzi a régi megoldási stratégiák elavultságát az adott szereplő fejlődési útja során. Előadásomban arra keresem a választ, hogy az Árgirus-történetben megjelenő álom-motívum körüli jelentésmező miként értelmezhető a *Csongor és Tünde* szereplőinek transzformációja tekintetében.

